

Г. В. ЗАГОРУЙ

Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, м. Київ

ПОЛІТОЛОГО-ЕТНОЛОГІЧНІ КОНСТРУКТИ У ПОБУДОВІ ТА ЛОГІЦІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ І СОЦІАЛЬНОЇ СИСТЕМ БАГАТОНАРОДНОЇ КРАЇНИ

Наукові праці МАУП, 2007, вип. 2(16), с. 128–134

Центральною ідеєю статті є політолого-етнологічне облаштування дуалітету “політична система — соціальна система” у багатонародній країні. Виявлено специфіку етнопобудови політичної та соціальної систем у середньотиповій західноєвропейській країні (де всі народи-етноси одного національного рівня соціоцивілізаційної зрілості), з одного боку, і в сучасній Україні — з іншого (де живуть представники чотирьох соціоцивілізаційних стадій — родів, племен, народностей, націй). Окреслено логіку комплектації політичної і соціальної систем у середньомодельній багатонародній країні з урахуванням потенціалу не лише титульного народу-етносу, а й етноменшинських народів.

У суспільстві будь-якої міри структурованості політична система буває двох змістовних рівнів: у вузькому сенсі — це сукупність державно-політичних і політико-громадських структур, які урядовують суспільством, у широкому — сукупність усіх політичних і соціальних, “неформальних” інститутів і структур, які реально регулюють політичне життя суспільства. З давніх-давен прийнято ототожнювати “політичну систему у широкому сенсі” — як “політичну організацію суспільства” і “соціальну систему” [1; 7, 3–4; 10, 19–21; 11; 13, 11–12]. Ми цього “змішування” сутностей не припускаємось, бо усвідомлюємо, що в такому разі “розмазуються” грані ще одної трійки феноменів: “громадянське суспільство”, “єдинокраїнова політична нація” та “система місцево-регіонального самоврядування”. Ми будемо розмірковувати лише у рамках дуалітету “політична система — соціальна система”.

Обидва понятійні зрізи політичної системи мають свою специфіку структурування та функціонування в рамках двох типів країн — моноетнічних (однонародних) і поліетнічних (багатонародних). Сучасна Україна — серед останніх. Але й її політична та соціальна системи мають ту ж структуру і ті ж закономірності життєдіяльності,

які апробовані в усьому етноплуралістичному світі. Спробуємо тут виявити специфіку функціонування політичної та соціальної систем — у вузькому та широкому сенсі — в багатонародному суспільстві.

Маємо попередньо акцентуватися на наступному. В конкретній країні політична система є феноменом дещо вужчим, аніж феномен соціальної системи. Остання є сукупністю “неполітичних”, громадських елементів — складових даного соціуму: культурницькі і релігійно-етичні утворення, етносоціальні та родинні структури, “неписані” системи знаково-традиційного спілкування людей, суто місцеві синтези звичаєвого і державою “нав’язаного” політичного права у побуті людей та ін. Перший же момент специфіки політичного життя багатонародного суспільства полягає у тому, що кожний етноменшинський народ має “власну” і “місцеву” соціальну систему, а тому, природно, вимагає від легітимних політичних властей “центру” прийняти до складу політичної системи країни свої інституції, структурні елементи, бодай кількох живих своїх репрезентантів. Неважко тут здогадатися, що б сталося у разі негативної на це реакції центру: “локальні кризові явища”, “етновибухові ситуації” — це лише най-

нижча ціна подібної етнополітичної підсліпуватості властей.

У зв'язку із викладеним вважаємо, що саме у багатонародному суспільстві найчіткіше проявляється *закономірність взаємодії соціальної та політичної систем* у вузькому сенсі обох понять. Щодо цього Т. Парсонс зазначав, що в суспільстві, яке стало розвивається, “структура політичної системи являє собою “анатомію” соціальної системи, а її функції — це її “фізіологія” [12, 214–216]. Різні політичні і соціальні системи відрізняються одна від одної передусім наявністю чи відсутністю в них тих чи інших інститутів, характером цих інститутів і конфігураціями їх взаємодії, структурними взаємовідносинами самих систем і виконуваними ними функціями в аплікаціях до життєдіяльнісних закладів трьох (основних) дубль-агентних суб'єктів, які структурують обидві системи; 1) людини/політичного громадянина; 2) соціальної групи/політичної партії; 3) народу-населення/народу-етносу.

Ми схиляємось до думки, що в контекстних структурах обох систем координуючі — часом “човникові” та “зв'язківські” — ролі відіграють політичні партії і пов'язані з ними соціогромадські організації та об'єднання, союзи і “комітети політичної дії”, неформальні інститути і механізми, “центри” прийняття та реалізації політичних рішень. У багатонародному суспільстві до них долучаються соціально-політичні інституції етноісторичного гатунку — етнополітичні партії, етнокультурні асоціації, етнорелігійні утворення та ін. Вони й визначають тонус життєдіяльності всієї “фізіології” того багатонародного соціуму.

У такому багатонародному суспільстві, як Україна, де (за підсумками Всеукраїнського перепису населення від грудня 2001 р.) проживають представники 136 народів світу, закономірність ніким не “врегульованої” взаємодії соціальної та політичної систем мусить проявлятися в особливих формах і ситуативних колізіях. Чому? Здебільше тому, що українське суспільство складається з народів-етносів не одного-єдиного соціально-цивілізаційного рівня (як скажімо, у Свазіленді: усі народи — родового рівня; в Нігерії — усі народи племінного рівня; в Індії — усі народи народовського рівня, або ж у країнах Західної Європи — усі народи національного рівня). У нашій країні є представники всього сучасного людства — представники стадії роду (наприклад, цигани-келдерарії Буджаку), племінної стадії (наприклад, ассірійці Чернігівської області), на-

родовської стадії (наприклад, гагаузи Буджаку і кримські татари), а також трьох-чотирьох десятиків розвинених націй світу.

З кінця 90-х років досить часто доводиться чути тезу про “цілісну українізацію України”, нерідко — й про необхідність “етнокоренізації не-українських громадян”. Маємо відверто констатувати: якщо мається на увазі політолого-етнологічний бік питання — етнотетисизацію усіх жителів “під українця”, — це завдання, на думку Гаспара Біро (угорського професора-етнолога і віце-президента Консультативного комітету “Рамкової Конвенції із захисту нацменшин Європи”), “просто політично реакційне” [6]; якщо ж ідеться про “суто українську етнопатріотизацію” і соціальної, і політичної систем то нездійсненність цього завдання наочно продемонстрували: а) “депомаранчезація ідеалів Майдану”; б) перлюстрація системи державної служби; в) пертурбації навколо зміни форми політичного правління країною; г) “коаліціоністика” в парламенті та в системі депутатських рад усіх рівнів та ін. Виявилось, що ця політолого-етнологічна “заковика” має не лише внутрішньокраїновий, а й зовнішньополітичний аспекти. Як засвідчують американський та український дослідники — І. Валлерстайн та І. М. Варзар, — саме з огляду на цю “нерівнохвилясту” етнополітизму об'єднана Європа так “непрогнозовано” й ставиться до України: її то приймають, то не приймають у члени ЄС; Україна для ЄС є то розпливчастим, “майже” асоційованим членом, то лише “надійним сусідом” [4; 5].

Соціогуманітарні науки ще не визначилися з ініціативною пріоритетністю у дуалітеті “політична система — соціальна система”: яка з них та чому виступає то “провідною”, то “підведомою”? Бо ж на рівні здорового глузду ясно, що суспільство із сильною політичною системою і слабкою соціальною системою — то є тоталітарний соціум, а суспільство із протилежною ситуацією є демократичним соціумом. Але виявляється, що розвинені країни Заходу побудовані не за такою “простою моделлю”... В одній з праць 50-х років (The Social System, 1957) Т. Парсонс зазначав, що все залежить від типу побудови суспільства, а в його (типу) контексті — від “міцності усіх чотирьох точок демократичного квадрата”, встановленого в країні після “переможної демократичної революції”. Квадрат той виглядав таким чином: 1) виокремленість правової системи від релігійної; 2) сформованість професійної адміністративної бюрократії; 3) дійова ринкова економіка; 4) плюралістична виборча система [14].

Природно, ми вправі “запитати в ефір”: А з нами як бути? Скільки революцій пережили, — і всі “демократичні”. До “ринку перейшли”. Всі моделі виборчої системи випробували. Професійну бюрократію виробили, кожний уряд і кожне парламентське скликання — “суцільні професіонали”. І що маємо?..

У першому корелятивному ж підході з’ясувалося “незбігання” нашої ситуації із концепцією Т. Парсонса за двома пунктами: 1) він мав на увазі модель класично розвиненої західної країни, яка свого часу пережила промислову революцію та релігійно-етичну реформацію (Англія, Німеччина, Франція, Італія, Швеція та ін.); 2) у “моделіюваній країні” американським класиком цілком ігнорувався поліетнічний/моноетнічний склад населення. У подібній “абстрактно взятій розвиненій західній країні класичної демократії” диктат соціальної системи над політичною системою — само собою зрозуміла річ. У ній, зазначав знаний політолог і політик США, екс-спікер палати представників Конгресу Томас О’Ніл-Молодший, “будь-яка політика — це місцева соціальна політика” [16, 197].

Поліетнікумс — ось “секрет” нашої ситуації. Це слово ми беремо в умовні лапки тому, що для вищого, правлячого політикуму це не було секретом ще всередині 90-х років ХХ ст. Так, виступаючи 15 лютого 1995 р. на кущовій нараді у Львові, екс-президент Л. Д. Кучма сформулював свій “застережливий квадрат”: сьогочасна Україна є “сумою” різнорівнево розвинених регіонів за чотирма ознаками: а) економічною, б) політичною, в) етнічною і г) релігійною, а тому “загроза розлому України на частки є реальною”. Цьому можна запобігти певною мірою “диференціацією внутрішньої політики, особливо її гуманітарної частини”, та й взагалі, “вирішення проблеми — в об’єктивному врахуванні в державній політиці сучасних реалій України...” [8, 66]. Ось вона, наша “місцева соціальна політика”...

Однак із наступних установок усіх концепцій переважної більшості областей державної політики — особливо ж після прийняття Конституції (червень 1996 р.) — етнічна компонента цілком зникла. Ми знову стали... європарсонсистами”. Втім, у науці цьому “редукціонізму” не всі дослідники піддалися. Один з них, І. М. Варзар, з того часу став акцентуватися на “етнізації” ст. 5 Конституції, яка проголошує народ “джерелом політичної влади” в країні та “носієм політичного суверенітету” країни. Уся справа в тому, часто підкреслює він, що нам потрібно: а) розібратися

у диференціації “народ-населення” і “народ-етнос” (народ як етноісторична спільність); б) збагнути реалію: етноменшинський народ також є суб’єктом політики, а зрозумівши це, в) узятися за ретельну комплектацію всіх інституцій і політичної, і соціальної систем представниками усіх суущих у країні народів-етносів.

Йдучи вже чітко прокладеною стежкою, ми наполягаємо на тому, що у русі від “локального етносоціуму” до всекраїнових “висот” політичної і соціальної систем, і навпаки, у цьому не врядовуваному ніким процесі є певна своя логіка. Наразі вважаємо, що починати той логіко-системний рух слід не “зверху”, а “знизу”, і по команді “треба!” тут нічого штучного та прискороного не спрможеється ніхто.

Вважаємо, що Україні тут є навіть чим похвалитися. Адже “на самий політикумний верх піднялися” цілі плеяди “іноукраїнців”. У нас тут є у чомусь унікальний досвід: за неповне суверенне 16-ліття уряди очолювали, окрім титульних українців, росіяни (В. Фокін, В. Янукович), молдавани (А. Кінах, віце-прем’єр С. Тігіпко), євреї (Ю. Звягільський), бурят (Ю. Єхануров) і амбінаціоналка Ю. В. Тимошенко (батько — вірменин, мати — єврейка, сама ж Юлія Володимирівна атестує себе то як “руськомовна українка”, то як “україномовна росіянка”). Скільки “іноукраїнців” серед міністрів, депутатів і суддів, — важко й підрахувати. Це солідна заслуга етнокомпоненти соціальної системи перед політичною системою.

Якщо у проекції “знизу — вверху” етноелементи рухаються стихійно та “зумисним цілепокладанням”, то логіка етнокомплектації осередків та інституцій низової соціальної системи нам не досить ясна, — у нас тут малувато і досвіду, і теоретичного доробку. Щодо цього ми міркуємо собі таким чином: у регіонах, де більш-менш компактно проживають, скажімо, караїми, ассірійці, гагаузи, греки та ін., їхніх елітних представників слід свідомісним чином (напевно, найчастіше — на засадах куріального та квотового галузей права) орієнтувати до входження в усі структури органів місцевої державної влади та місцево-регіонального самоврядування, стимулюючи цим змужніння політичної свідомості місцевих етносоціумів і “культивуєючи” в них прагнення рухатися в політичному житті свідомо обраним шляхом.

Ми тут для акцентування вашої уваги взяли чотирьох представників не-українських етноменшинських народів — та ще й представників чотирьох різних соціоцивілізаційних стадій зрілості

(караїми — представники роду, ассірійці — племені, гагаузи — народності, греки — нації) — для ілюстрації думки: ніколи і нікого в людській історії не можна “ощасливити іззовні”, та ще й при повній пасивності “ощасливленого інородця”. Тільки у самостійному русі та боротьбі люди і народи мужніють і міцніють у констатації того, що навкруги — “Наша влада! Це — рідна країна, а в ній — моя держава! Це — моя політика! У даному соціумі — ми поважні люди, а я — самодостатня особа!” [3, 45–50].

Природно, може постати запитання: а як до всього цього може поставитися центральна політична влада, яка здебільшого є репрезентацією титульного, “державствуючого” народу-етносу? Тільки конструктивна толеранція і перманентна готовність до консенсусної взаємодії з усіма народами-співвітчизниками. І ще — не допустити ані якогось прагнення насильницького “уніфікування” етнополітичного життя останніх, ані навіть глибоко прихованих намагань волюнтарно “інкадрувати” їх в усі структури та моделі соціокультурного життя, ані якихось прагнень “ліквідувати” всі “чужинські” соціальні інституції, звичаї, традиції та ін.

Про це доводиться нагадувати тому, що ще років 12 — 15 тому романтичні етнополітики вже робили спроби “остаточно українізувати інородців” — прагнули, наприклад, ліквідувати “болгарську коло-задругу”, “угорський комітат”, “німецький фольксрат”, “циганську магалу”, або ж... ідентифікувати ці “не-українізми” з буковинським віче чи слобожанськими “народними колгоспними зборами”... Це важливий соціоісторичний урок і аспект обговорюваної проблеми. “Якщо хтось відрізняється чимось від іншого, якщо інший не входить до нашого “ми”, то це не означає чогось негативного, а тим більш — ворожого, — зазначає М. О. Шульга. — Навпаки, відмінності повинні сприйматися людиною як заклик до того, щоб зрозуміти, чим же інший відрізняється від мене, і чому у мене немає того, що є у нього, спонукаючи задуматись, добре чи погано те, що інший відрізняється від мене” [17]. Це переважно політолого-етнологічна та культурологічна сторони проблеми.

Досі ми говорили здебільше про одну “компактну” групу іноукраїнських народів-етносів, які “дісталися у спадок” від радянського минулого. Маємо лише “краєчком” торкнутися одного нового — і просто: незвичного! — явища, що “якось межує” з політолого-етнологічною проблематикою. Йдеться про “влиття” до лав всеукраїнського на-

селенського масиву дедалі нових і нових етнорепрезентацій — азійських, близькосхідних, африканських, латиноамериканських та інших народів із принципово інших етнокультурних ареалів. Явище це — “комплексне”: тут і флуктуації феномена “нової хвилі переселення східних народів”, і показник темпів глобалізації економіко-культурного життя планети, і виразник інформаційно-культурної ентропії людства. Як наслідок, у великих містах, особливо у наукових і портових центрах, з’являються “кольорові” будинки і квартали, етнозмішані шлюбно-сімейні союзи, нежартівливі етнорасові синтези на кшталт “славараби”, “україзійці”, “афроукраїнці” та ін.

Попередньо зауважимо: найдивніше полягає у тому, що багатьох з цих “не-наших” не потрібно “примушувати” до етнокультурної інкадрації в релії українського соціуму (мова, норми публічної поведінки, канони спілкування з “представниками владних інстанцій” та ін.), — вони апіорі “на все згодні”. Цим самим вони, як правило, подають “символічну заявку” на толерантне входження до структур і осередків усіх мислимих соціальних інституцій в суспільних низах “приймаючої країни”. Часто й попри якихось “вимог” з боку “інстанцій” (інститутів політсистеми, державних органів, владних структур та ін.) вони добровільно погоджуються на “дозволені межі застосування” на новому для себе життєдіяльнісному терені правил поведінки з контексту своїх, етновітчизняних правових норм і етичних канонів.

Подаємо короткий виклад осмисленого нами матеріалу про два однорідних казуси, що мали місце навесні 2004 р. у двох віддалених одне від одного великих міст (відповідно промислового і портового). З етичних міркувань матеріал не документовано... У двох школах цих двох міст взяли по дві учнівські групи: слов’яни і в’єтнамці, слов’яни і корейці. Перед переведенням учнів до лав “середньої школи” освітянські інстанції розпорядилися про проведення контрольно-конкурсних робіт на тему: “Рідна мова — українська”. Закодовані (без імен) роботи учнів передали для визначення оцінки незалежним фаховим учителям-словесникам і журналістам із сусідніх міст. Висновок аксіологів конкурсу виявився приголомшуючий: понад 50 % переможців — іноземні школярі (тобто на предмет знання сучасної української літературної мови перемогли не аборигенні учні, а “чужинецькі”); водночас у роботах слов’янських школярів рясніли граматичні помилки, жажлива каліграфія, фактичні огріхи, у кількох роботах траплявся й такий анальфабе-

тизм, як ототожнення двох Шевченків — поета-класика й сучасного футболіста...

Перший же момент після оголошення у “вузькому колі” підсумків можна охарактеризувати рядком із відомої пісеньки І. Резніка: “Ах, какой же был скандал!..” Зацікавлені вчителі та арбітри миттєво поділилися на дві фаланги — на “патріотів” та “інтернаціоналістів”. Все скидалося на те, що оцінку етносоціальної ситуації мав дати “хтось збоку, а ще краще, — зверху...” Але хтось порадив до міністерства та інших центральних інстанцій не апелювати, натомість “опустити очі долу”, на адресу структур місцевої соціальної системи. Вибір виявився правильним. У справу конструктивно втрутилися представники місцевої депутатської ради, батьківських рад обох шкіл, якісь “незалежні фахові комісії”, низові осередки відповідних етнокультурних товариств та ін. Саме ці “низові соціальні активісти” й виявилися найбільш здоровою формацією людей інтеретнічної налаштованості.

Як і в інших подібних конфліктних ситуаціях, настала й друга фаза “розбору польотів”. Хтось поцікавився у батьків тих іноземних школярів: мовляв, як же їм вдається так виховувати своїх дітей?.. Виявилося, що у цій справі, як і в усьому на Сході, — за корейською приказкою, — спрацьовує логіка самоскладання капусти: крок за кроком, листочок за листочком. Тобто й тут є свої фази, підфази і передфази... Батьки тих дітей розповіли таке:

1) опинившись в Україні, “де багато роботи і багато непрацюючих”, одразу ж взяли правильний *орієнтир на місцеву соціальну систему* “місця тимчасового перебування”, після цього — до місцевих державних властей та чільників центральних властей у цій місцевості. Мета — отримання первинної консультації з усіх життєвих питань: житло, праця, соціально-політичні вимоги до новоприбулих, умови навчання дітей;

2) дома був проведений детальний інструктаж своїх чад і домочадців про *умови перебування у країні та суто у конкретній її місцевості*, про мовну ситуацію та специфіку спілкування з місцевими людьми, зрештою, про неодмінні умови та вимоги навчально-виховної системи країни та суто цієї місцевості;

3) після кількох “адаптаційних місяців” перебування в країні — перші переорієнтації та уточнення ближньої перспективи: рідну мову не забувати, а у двох-трьох іноземних мовах постійно і настійно вдосконалюватися, для чого всім “ходячим” членам сім’ї ходити у недільні та

вечірні школи і репетиторські групи... “У нас, на Сході, усе життя — в сім’ї, а сімейне життя — це праця, побут і навчання”, — підсумовував старий в’єтнамець.

Як кого, а мене в цих колізіях підкуповує постійний та настійний акцент: усі свої життєві справи люди роблять у первинних осередках інститутів місцевої соціальної системи. Тут же перебувають й арбітри будь-якої життєвої справи. Звідти бере початок і “велика політика”, тут народжуються політичні партії — із мікрогруп елітних “левів” і “лисиць” В. Парето. Тут народжується “сильна та благородна влада уряду”. “Сам характер спільноти, який спонукає громадян вимагати для себе сильного уряду, зменшує ймовірність того, що будь-який уряд буде сильним без сильної низової соціальної системи...” [9, 140]. Ясніше, напевно, не скажеш. Цю оцінку ми схильні відносити не лише до “місцевих громадян взагалі”, а й до “місцевих етнічних громад взагалі”, зокрема й до етночужинських громад у конкретному локусі їхнього — тимчасового чи постійного — буття.

Є в нашої проблеми й “відносно чистий” міжнародно-правовий аспект. Україна здавна — практично з перших суверенних кроків — прагне влитися в євроатлантичне лоно (ЄС, НАТО, СОТ та ін.). Але те лоно вже давно живе у зовсім інших політико-правових вимірах і етнодержавознавчих координатах обговорюваної проблеми. Нагадаємо собі деякі ази. У західноєвропейських країнах усі не-титульні народи-етноси перебувають на національній соціоцивілізаційній стадії зрілості. Для прикладу: це ті ж цигани в Іспанії та Угорщині, алжирці та гаїтянці у Франції, індуси і зімбабвійці у Великобританії або ж сорби і лужичі в Німеччині — усі ці народи-етноси там є розвиненими націями, а не напівварварськими родами і племенами. У протилежному разі вони аж ніяк не могли коли-небудь бути інкадрованими у відповідні розвинені у політико-культурному сенсі національні соціуми.

Саме у зв’язку з цим усі не-титульні народи Західної Європи у 70-х роках ХХ ст. було названо “національними”, а не “етнічними” меншинами. Про нас тридцять років тому Західна Європа ще й уві сні не відала, — Україна тоді ще була для них лише географічним поняттям. Але вже на початку 90-х років візія значно змінилася, і нам імперативно запропонували “ідентифікувати з Європою” своє внутрішнє законодавство щодо етносоціополітичного життя, навіть не здогадуючись про те, що у нас — зовсім інша, ніж на Заході, етносоціальна ситуація. Та й наші романтичні

політики початку 90-х років адекватно істині не відали про ту ситуацію ані на Заході, ані у себе вдома. А тому вони без вагань — та, без сумніву, штучним чином, — волюнтаристськи віднесли всі наші меншини до категорії “національні меншини”. Слідом за цим “етногносеологізмом” романтики поспіхом стали приймати один за одним політико-правові акти: “Декларація прав національностей України” (1 листопада 1991 р.), Закон “Про національні меншини в Україні” (25 червня 1992 р.), “Декларація про національну єдність, захист прав та інтересів німців Криму” (9 листопада 1996 р.), Закон “Про громадянство України” (16 квітня 1997 р.) та ін. І все це — “під Європу”, а не “під реальну Україну”.

Тим часом міжнародні організації стали адресувати нам усе дедалі зростаючу масу політико-правових актів суто про життєбуття одних... національних меншин. Лише на початку XXI ст. верховний комісар ЄС у справах європейських нацменшин Макс ван дер Стул “наштовхнувся” на нашу адекватну реальність: він визнав, що, як виявляється, в Україні соціальна система дворівнева, — один ярус — це а) “народні низи” титульних українців плюс етноменшини, яких він відніс до “відносно низького національного рівня зрілості”, і другий ярус — б) середній і верхні “класи” українців плюс по-європейськи розвинені національні меншини (німці, греки, поляки, литовці, угорці та ін.), — це й виявилася, на його думку, “цілком європейська Україна”. Ось саме тоді, як зазначалося у ЗМІ, М. ван дер Стул і вигукнув: поки що “відкладіть на потім” міжнародні документи про нацменшини, для України поки що на часі Женевська “Конвенція про племенні народи та народи кочового способу життя” (1978 р., друга редакція 2001 р.) [2]. Схоже на те, що з отих каверзових тенет “нетрадиційного для Європи” співвідношення соціальної і політичної систем Україна ще не скоро вирветься.

Залишається додати ледь не найсуттєвіший теоретичний аспект обговорюваної проблеми. Загальносвітовою закономірністю є поступова політична соціалізація усіх мислимих соціальних та етноісторичних суб’єктів. Суто в апікації до етноісторичних спільностей ця закономірність висуває центральну свою вимогу: всі вони мають політично осуб’єктивуватися через висунення зі свого середовища (соціуму): а) інтелектуально просунутих і політично активних елітних груп “місцевих людей”; б) етнокультурні утворення; в) етнополітичні партії; г) кадрові групи елітних “левів” і “лисиць” (за В. Парето) до складу все-

країнової політичної нації; д) через домагання у центральних політичних властей відповідного рівня автономії регіонально-місцевого соціально-політичного життя.

Лише подібним чином “зростаючи над собою”, етноменшинські народи створюють “у себе і для себе” аутентичну соціальну систему та органічно “вписують” її у загальноукраїнову соціальну систему, над якою підноситься загальноукраїнова ж політична система. Остання ж, структуруючись, колись стає поліетнічно ієрархізованою системою. Сьогоднішня багатонародна Україна — лише на шляху до подібної двоповерхової цілісності. Але й те добре, що вона вже сьогодні — плюралістична цілість. “Ми, українці, є різними, — зазначає Президент В. А. Ющенко. — Ми розмовляємо різними мовами, сповідуємо різні релігії, маємо різні політичні погляди. Але ми визнаємо право кожного бути самим собою” [15]. Звідки й випливає певною мірою оптимістичний висновок: хочеться вірити у те, що багатонародна країна рухається у правильному напрямку.



Література

1. Брюховецький В. Владу беруть силою, а утримують мудрістю // День. — 2005. — 21 січ.
2. Бутко О. Європа не журить, а дивується... // Високий замок (Львів). — 2001. — 12 листоп.
3. Варзар І. Із контекстів минулих літ. Вибране. — Кн. 1: Держава і народ-етнос у політологічному дискурсі. — К., 2003.
4. Варзарь И. Размышления на обочине тернистого пути Украины и Молдовы к евроатлантическому рубежу // Чорноморська безпека. — 2005. — № 2. — С. 74–77.
5. Власова О. Результат, обратный желаемому. Беседа с Иммануилом Валлерстайном // Эксперт — Украина. Укр. деловой журн. — 2005. — № 19, 23–29 мая. — С. 78.
6. Волошина Г. Потрібна реформа людини // Голос України. — 2004. — 28 квіт.
7. Дербишайр Дж. Д., Дербишайр Я. Политические системы мира: В 2 т.: Пер. с англ. — М., 2004. — Т. 1.
8. Кучма Л. Вірю в український народ. Вибрані статті, виступи (1994–2000). — К., 2000.
9. Патнам Д. Р. Творення демократії. Традиції громадянської активності в сучасній Італії: Пер. з англ. — К., 2001.
10. Политическая система. Вопросы демократии и самоуправления / Редкол. Е. А. Лукашева и др. — М., 1988.
11. Политическая система общества // Политология: Энцикл. слов. / Общ. ред. и сост. Ю. И. Аверьянов. — М., 1993. — С. 273–277.
12. Политология (основной курс): Учебник / Под ред. А. С. Панарина. — М., 2005.

13. Розова Т. В., Барков В. Ю. Специфика становления гражданского общества в Украине. — Одесса, 2003.
14. Седов Л. А. Парсонс Толкотт // Современная западная социология: Слов. / Рук. Ю. Н. Давыдов. — М., 1990. — С.259.
15. Україна — США: Час реальних кроків назустріч. Виступ Президента України Віктора Ющенка на об'єднано-

му засіданні палат Конгресу США 6 квітня 2005 р. // Уряд. кур'єр. — 2005. — 8 квіт.

16. Хейвуд Э. Политология: Учебник: Пер. с англ. — М., 2005.

17. Шульга М. Міжнародний досвід захисту прав національних меншин // Права людини в Україні: Інформ.-аналіт. бюл. — Вип. 21: Права меншин. — К., 1998. — С. 11.

Центральная идея статьи — политолого-этнологическое обустройство дуализма “политическая система — социальная система” в многонародной стране. Выяснена специфика этноструктуры политической и социальной систем в среднетипической западноевропейской стране (где все народы-этносты одного национального уровня социоцивилизационной зрелости), с одной стороны, и современной Украины — с другой (где живут представители четырех социоцивилизационных стадий — родов, племен, народностей, наций). Очерчена логика комплектации политической и социальной систем в среднемодельной многонародной стране с учетом потенциала не только титульного народа-этноса, но и этноменьшинских народов.

The main idea of the article is the politologically-people strengthening of the dualism “political system-social system” in the multi-peoples country. The ethnic structure specific of the political and social systems in the middling west-European country (where all the peoples-ethnics are on the one national level of the sociocivilizational maturity) is found, on the one hand, and modern Ukraine — on the another hand (where the representatives of four sociocivilizational stages live, — the dntis, tribes, peoples, nations). The complementation logic of the political and social systems is outlined in the averagemodel multi-peoples country considering the potential not only the major nation-ethnic, but also including the minor nations.

Надійшла 22 травня 2007 р.